

WYZNACZANIE MAKSYMALNEJ ENERGII PROMIENIOWANIA BETA METODĄ ABSORPCYJNĄ

PYTANIA KONTROLNE

1. Natura promieniowania β
2. Źródła promieniowania β
3. Absorpcja promieniowania, współczynnik pochłaniania
4. Zasięg masowy promieniowania w materiale

STANOWISKO POMIAROWE

W układzie pomiarowym do rejestracji cząstek β wykorzystano okienkowy licznik Geigera–Müllera (kielichowy licznik G-M). Okienko licznika jest wykonane z cienkiej warstwy miki, tak aby wydajnością rejestracji cząstek β o niskiej energii była wysoka. Licznik umieszczony jest w osłonie ołowianej (domku). Wewnątrz domku od strony okienka licznika znajdują się pierścieniowe wycięcia. Do jednego z nich w znacznej odległości od licznika należy wstawić preparat promieniotwórczy. Między preparatem a licznikiem będą umieszczane folie absorbującego promieniowanie absorbenta (tutaj z aluminium).

Z licznikiem G-M współpracuje aparatura elektroniczna (Radiation Counter ST 360), która zasila detektor stabilizowanym, wysokim napięciem i zarazem służy do rejestracji pomiaru szybkości zliczeń impulsów.

POMIARY

1. Ustawić napięcie pracy licznika G-M (500 V).
2. Wykonać kilka pomiarów tła licznika. Tło licznika promieniowania jonizującego wyznacza się bez obecności preparatu promieniotwórczego (przy pustym zamkniętym domku ołowianym). Wszystkie pomiary tła wykonać z niepewnością względną $w(N_T)$ nie większą niż 5%. Niepewność tę określa się z warunku

$$w(N_T) = \frac{1}{\sqrt{N_T}} \leq 0.05,$$

gdzie N_T oznacza liczbę zliczeń licznika. Zanotować czas, jaki był potrzeby do zliczenia żądanej liczby cząstek. Wyznaczyć poziom tła $I_T = N_T/t$ w jednostkach imp/min.

3. Preparat promieniotwórczy umieścić w domku ołowianym w odległości ok. 1 cm od okienka licznika. Zmierzyć liczbę zliczeń, pilnując, żeby niepewność pomiaru była nie większa niż 5%. Wyznaczyć ilość zliczeń przypadających na minutę $I = N/t$.
4. Wykonać pomiary liczby impulsów dla różnych grubości absorbenta wstawiając między preparat i okienko licznika kolejne folie aluminiowe. Za każdym razem wykonać pomiar grubości wkładanej folii.

↳ Pomiary należy prowadzić tak długo aż liczba zliczeń w jednostce czasu zbliży się do poziomu tła.

N_T		$t, \text{ min}$	
Poziom tła $I_T = N_T/t, \text{ imp/min}$			
Grubość absorbenta $x, \text{ mm}$	Ilość impulsów N	Czas $t, \text{ min}$	Liczba zliczeń w jednostce czasu $I = N/t, \text{ imp/min}$
0			

OPRACOWANIE WYNIKÓW POMIARÓW

1. Sporządzić wykres zależności natężenia wiązki od grubości absorbenta $I = u(x)$. Jest to zależność opisywana wzorem
$$I(x) = I_0 \exp(-\mu x),$$
gdzie μ – liniowy współczynnik pochłaniania promieniowania β dla absorbenta.
2. Na wykresie zaznaczyć niepewności $u(I)$.
 $\searrow$ Skorzystać z prawa przenoszenia niepewności, wiedząc że $u(N) = \sqrt{N}$.
3. Sporządzić wykres zależności logarytmu naturalnego z ilości zliczeń w jednostce czasu od grubości absorbenta $\ln(I) = u(x)$.
 $\searrow$ Otrzymałą zależność opisuje zlogarytmowany wzór z punktu 1.
4. Na wykresie zaznaczyć linią prostą logarytm naturalny z poziomym tła $\ln(I_T)$.
5. Metodą regresji liniowej obliczyć parametry prostej dopasowania (wraz z niepewnościami) do zależności $\ln(I) = u(x)$ dla początkowej części krzywej (tam, gdzie szybkość zliczeń impulsów jest wyraźnie większa od szybkości zliczeń odpowiadających promieniowaniu tła). Narysować dopasowaną prostą na wykresie.
 $\searrow$ Poprowadzić prostą aż do przecięcia z prostą poziomym tła.
6. Zapisać wartość współczynnika pochłaniania μ wraz z niepewnością w odpowiednim formacie.
7. Z parametrów prostej obliczyć wartość przecięcia $x_{\max}$ prostej teoretycznej z prostą poziomym tła.
8. Zaznaczyć obliczony punkt na wykresie.
9. Wyznaczyć maksymalny zasięg masowy badanego promieniowania w badanym materiale
$$R_{\max} = \rho_{Al} x_{\max}, \text{ mg/cm}^2, \text{ gdzie } \rho_{Al} = 2.72 \cdot 10^3 \text{ kg/m}^3.$$

 $\searrow$ Konieczne są odpowiednie przeliczenia jednostek.
10. Na podstawie tabeli sporządzić wykres maksymalnego zasięgu masowego promieniowania masowego R promieniowania β od jego energii maksymalnej $E_{\max}$.

$E_{\max}, \text{ keV}$	$R_{\max}, \text{ mg/cm}^2$
100	13.5
150	26.5
200	42
250	59
300	78
400	120
500	165
800	310
1000	420